

гационим односима (2). Будући да је од тужиоца позајмио 7500 немачких марака и да их није вратио, тужени тај износ држи без правног основа, па га, применом члана 210. Закона о облигационим односима, има вратити, исплатом динарске противвредности по курсу на дан исплате, што одговара вредности неосновано постигнуте користи”.

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 3526/92 од 6.10.1992)

”Црни курс” и новчане обавезе у инфлацији

Црни курс конверзије динара у страну валуту у условима високе инфлације био је реални курс.

Из образложења:

”Црни курс”, конверзија динара у страну валуту је, у условима високе инфлације каква је била у нас, у ствари био реални курс који је обезбеђивао очување вредносне супстанце закупнине уговорене у динарима. Стога, није био нелегитиман. Уосталом, од 1.1.1990. године више није постојала забрана исказивања новчаних обавеза у иностраној валути. Ако је Влада Југославије, Одлуком о методологији за образовање курса динара, читав новчани систем земље могла узети за немачку марку, односно амерички долар, онда су и учесници облигационих односа могли своје новчане обавезе исказивати у тој валути. Новелирани члан 395. ЗОО такође допушта исказивање новчане обавезе у иностраној валути с тим што уводи и правило да се исплата врши у домаћој валути по курсу у тренутку исплате обавезе. То правило одговара условима високе инфлације који су постојали и у време важења предметног уговора”.

(Пресуда Врховног суда Србије, Рев. 959/94 од 23.3.1994)

Приредио др Зоран Ивошевић

ОДЛУКЕ САВЕЗНОГ УСТАВНОГ СУДА

Пропис по којем учинилац кривичног дела може одговарати и дисциплински није никаква повреда начела Устава СРЈ по којем нико не може бити поновно осуђен за дело за које је против њега поступак правоснажно обустављен, или је оптужни акт против њега правоснажно одбијен, или је правоснажном одлуком ослобођен или осуђен

Одредбом члана 67. Правила о војној дисциплини (”Сл. војни лист”, број 40/93) прописано је да старешина надлежан за стављање под војни дисциплински суд одлучује о томе да ли посебни интереси службе захтевају да учинилац дисциплинског преступа који је истом радњом извршио и кривично дело одговара и пред војним дисциплинским судом за дисциплински преступ.

Грађанин сматра да оспорена одредба Правила није сагласна с одредбом члана 28. Устава СРЈ, по којој нико не може бити поновно осуђен ни кажњен за дело за које је поступак против њега правоснажно обустављен, или је оптужни акт против њега правоснажно одбијен, или је правос-

(2) Ова одлука је донета пре измене члана 395. ЗОО.

нажном одлуком ослобођен или осуђен. Јер, та одредба Устава искључује могућност да учиниоцу одређеног кривичног дела буде изречена и дисциплинска мера или казна, ако то посебан интерес службе захтева.

Одредба члана 28. Устава СРЈ изриче познато начело по којем нико не може бити двапут осуђен за исто дело (*ne bis in idem*), односно кажњен за исто дело ако је против њега поступак обустављен, оптужни акт одбијен, или правоснажном одлуком ослобођен или осуђен. Значење те одредбе Устава СРЈ не састоји се у томе да учинилац кривичног дела против којег је, нпр., поступак обустављен (или у другом, наведеним случајевима) не може одговорати у другом поступку, уколико кривично дело садржи основ за другу одговорност: грађанску, или дисциплинску - у случају повреде Правила о војној дисциплини. Значење наведене одредбе Устава састоји се у томе да нико не може бити двапут кажњен у истом поступку, за исто дело: да учинилац кривичног дела не може бити поновно кажњен, као што ни учинилац дисциплинског престапа не би могао бити двапут кажњен за исти престап у дисциплинском поступку. Значење наведене одредбе Устава никако се не може протегнути на то да неко ко је кажњен за кривично дело не може бити и дисциплински одговоран, и обрнуто: да казна због дисциплинског престапа искључује казну због кривичног дела. Јер, мора се имати у виду да, у крајњем, нису у питању иста дела, независно од тога што она могу бити извршена истом радњом, која чини стицај одређене врсте, случај кад је једном радњом учињено и кривично дело и дисциплински престап, или, евентуално - имовинска штета другоме. У противном, то би значило оставити, у случају осуде због кривичног дела - ако оно представља и дисциплински престап - службу без могућности да учиниоца кривичног дела позове на одговорност по правилима о дисциплинској одговорности у служби, или некога ко је материјално оштећен кривичним делом, без могућности на накнаду штете, што никако није значење наведеног уставног начела.

(Савезни уставни суд, решење IV У број 114/95, од 20. септембра 1995)

Статут деоничког друштва у мешовитој својини који је донела оснивачка скупштина друштва, по упису деоница, није противан Уставу СРЈ ни Закону о предузећима

Скупштина ДД "Просвета", у Б., донела је статут тога друштва, на оснивачкој скупштини, коју су чинили власници уложеног капитала и представници друштвеног капитала у ранијем предузећу у друштвеној својини.

Грађанин тврди да оспорени статут није сагласан са Законом о предузећима, будући да власници уложеног капитала који су учествовали у раду Скупштине Друштва нису били - власници капитала, будући да нису отплатили уписане деонице, за чију је отплату рок шездесет месеци, који истиче тек крајем 1997. године.

Савезни уставни суд утврдио је, пре свега, да оспорени статут не садржи ниједну одредбу која би се непосредно тицала слобода и права човека и грађанина, да би се због тога могло поставити питање сагласности Статута с Уставом СРЈ. Питање уставности оспореног статута не поставља се ни са становишта слободе организовања предузећа за обављање делатности, утврђене одредбама члана 74. Устава СРЈ, будући да је неспорно да је Издавачко предузеће "Просвета" самостално донело одлуку о организовању предузећа као деоничког друштва у мешовитој својини.

Оспорени статут није противан ни одредбама чл. 3. став 3., чл. 98. и члана 121. Закона о предузећима. Савезни уставни суд утврдио је, наиме, да

је оснивачка скупштина ДД "Просвета" одржана сагласно тим одредбама Закона о предузећима, након уписивања акција, тј. деоница деоничког друштва. За ваљаност оснивачке скупштине, односно Статута Друштва "Просвета" није, по мишљењу Савезног уставног суда, од значаја да ли су власници капитала уписане деонице и уплатили до дана одржавања оснивачке скупштине. За одржавање оснивачке скупштине битно је, по наведеним одредбама Закона о предузећима, да су власници капитала уписали деонице. Питање отплате деоница уређено је, уосталом, одредбама Закона о условима и поступку претварања друштвене својине у друге облике својине ("Сл. гласник Републике Србије", бр. 48/91, 75/91, 48/94 и 61/94), па та чињеница може бити од значаја само са становишта сагласности с тим (републичким) законом. Будући да изложене околности не утичу на законитост оспореног статута, и да се његова законитост не доводи у питање с неког другог становишта, Савезни уставни суд одлучио је да не прихвати иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности и законитост оспореног статута.

(Савезни уставни суд, решење III У број 37/95, од 20. септембра 1995)

Одредбе одлуке о организовању друштвеног предузећа као деоничког друштва у мешовитој својини по којима се оснивачка скупштина друштва држи по протеклу рока од тридесет дана од дана уписа деоница и одредбе одлуке о издавању и продаји деоница које одређују права која се стичу уписом и откупом деоница нису противне савезном закону

Одредбама члана 6. и члана 8. став 3. Одлуке о организовању Издавачког предузећа "Просвета", у Београду, као деоничког друштва у мешовитој својини одређено је да се органи управљања Друштвом образују у року од 30 дана од дана уписа деоница, у којем се року поставља и директор Друштва; да скупштина Друштва доноси, на првој седници, Статут Друштва, поставља чланове Управног одбора и разматра друга питања од значаја за рад Друштва.

Одредбом члана 7. Одлуке о издавању и продаји деоница, Радничког савета ИП "Просвета", у Београду, одређено је да деонице дају право на управљање Друштвом према броју деоница које је власник уписао.

Грађанин је оспорио законитост наведених одредби означених одлука ИП "Просвета", због тога што власници деоница нису, до дана одржавања оснивачке скупштине ДД "Просвета" постали - власници деоница, будући да деонице нису отплатили, и да деонице имају бити отплаћене до краја 1997. године.

Као и у случају Статута ДД "Просвета", Савезни уставни суд изразио је становиште по којем отплата деоница није услов за одржавање оснивачке скупштине деоничког друштва, нити разлог због којег се оспорене одредбе наведених одлука имају сматрати противним савезном закону. Јер, није спорно да су деонице ИП "Просвета", тј. ДД "Просвета" уписане и да је оснивачка скупштина Друштва одржана по упису деоница. О томе да ли су деонице уплаћене, односно да ли је, уколико оне нису уплаћене могла бити одржана оснивачка скупштина, може се судити само са становишта Закона о условима и поступку за претварање друштвене својине у друге облике својине ("Сл. гласник Републике Србије", бр. 48/91, 75/91, 48/94 и 61/94), о чему може одлучивати само Уставни суд Србије.

Савезни уставни суд оценио је да одредба члана 7. аLINEЈА 1. Одлуке о издавању и продаји деоница није несагласна са Законом о хартијама од

вредности, којим није прописано да деоница мора садржавати и права власника деонице. Савезни уставни суд сматра, наиме, да је право деоничког друштва да то уреди другим општим актом, што је у овоме случају и урађено: Статутом ДД "Просвета", којим су одређена права власника деоница у управљању Друштвом.

(Савезни уставни суд, решење III У број 38/95, од 20. септембра 1995)

Уставносудска контрола уставности општинских аката не даје могућност изрицања суда о томе да ли цена одређеног производа или услуге, утврђена општим актом, одговара природи и вредности услуге на коју се односи

Грађанин је оспорио уставност Уредбе Владе Републике Србије о одређивању највиших цена електричне енергије ("Сл. гласник РС", број 9/95) и Одлуке о општим условима за испоруку електричне енергије ("Сл. гласник РС", број 11/95), спорећи, у ствари, уставност, односно примереност цена електричне енергије и образложење на којем се заснивају прописи о висини цена те енергије.

Уредба Владе Републике Србије прописала је, у ствари, просечну годишњу цену електричне енергије за потрошаче у категорији "домаћинство", и за остале потрошаче. При том, треба рећи да Одлука о општим условима за испоруку електричне енергије не садржи одредбе о ценама електричне енергије, које се, у складу с наведеном уредбом, одређују другим актом: Тарифним системом за продају електричне енергије.

Савезни уставни суд није прихватио иницијативу за покретање поступка за оцењивање уставности оспорене уредбе.

Оспорена уредба Владе не односи се, пре свега, ни на једну слободу или право човека и грађанина утврђену Уставом СРЈ, да би се уопште поставило питање сагласности те уредбе с Уставом СРЈ. Отуда се, ни посредно, не поставља питање сагласности те уредбе с Уставом СРЈ: одређивањем просечне годишње цене електричне енергије за одређене категорије потрошача. Уредба, наиме, кад је у питању категорија потрошача "домаћинство", а то значи: човек и грађанин, не одређује просечну цену електричне енергије зависно од личних својстава грађанина, односно од неких својстава и особености појединих домаћинстава, будући да се ограничава на то да одреди просечну цену једног киловата електричне енергије за домаћинства и друге потрошаче, не правећи, при том, никакве разлике између потрошача одређене категорије.

Одређивање цена (робе, услуга) увек је ствар политике у области цена, било да ту политику води друштво, односно одређен државни орган у име друштва, било да је води произвођач, односно давалац услуге. То је ствар и стручне, економске и друге процене и оцене доносиоца акта који садржи цену неке робе или услуге. Судска контрола уставности никад не може обухватити и ту контролу, уколико акт који садржи цене не садржи неку стварну повреду устава или закона. Зато ни Савезни уставни суд не може судити о томе да ли је просечна цена једног киловата електричне енергије, одређена оспореном уредбом примерена, висока или ниска. У противном, то би значило да Савезни уставни суд преузима на себе улогу уређивања, односно прописивања цена робе и услуга, што није његово право, по Уставу СРЈ, нити одговара природи судске контроле уставности прописа и других општинских аката.

(Савезни уставни суд, решење III У број 73/95, од 20. септембра 1995)

Република-чланица може, својим законом, уредити обављање одређене делатности или услуга

Законом Републике Србије о туризму ("Сл. гласник РС", број 35/94) уређено је обављање туристичке и угоститељске делатности и утврђени послови на промоцији и мере за унапређење туризма. Тим законом прописано је шта је туристичка делатност (туристичко посредовање, услуге туристичког водича, услуге наутничког туризма, услуге на скијашком терену), шта је угоститељска делатност, и друга питања туристичке и угоститељске делатности.

Грађанин сматра да наведени закон није сагласан с Уставом СРЈ, којим је утврђено да Савезна Република Југославија доноси и извршава савезне законе у области јединственог тржишта и правног положаја предузећа и других привредних субјеката.

Савезна Република Југославија доноси и извршава савезне законе у области јединственог тржишта и правног положаја предузећа и других привредних субјеката - члан 77. тачка 2) Устава СРЈ. Надлежност Савезне Републике Југославије да доноси и извршава савезни закон у области правног положаја предузећа и других привредних субјеката, утврђена наведеном одредбом Устава СРЈ значи не само надлежност за уређивање правног положаја предузећа, већ и, сагласно одредби члана 74. став 1. Устава СРЈ, да пропише услове за организовање предузећа и других облика организовања за обављање делатности или услуга. Та надлежност Савезне Републике Југославије не значи и њену надлежност да уређује сваки вид обављања поједине делатности која се обавља као привредна делатност односно пружање услуга у оквиру привредне делатности. Она не искључује право републике-чланице да својим законом уреди обављање одређених видова делатности, односно услуга. При том, република-чланица ограничена је само на уређивање питања која се непосредно тичу обављања одређене делатности, односно услуга, што значи да република-чланица не може уређивати питања која се односе на правни положај предузећа и других привредних субјеката који се баве одређеном делатношћу или услугама. Постојање савезног закона о предузећима не значи, дакле, да Савезна Република Југославија уређује и сваки вид обављања делатности, односно услуга. Стога је право републике-чланице да својим законом уреди обављање туристичке и угоститељске делатности, не уређујући, при том, она питања која су уређена савезним законом (Закон о предузећима). Оспорени закон не садржи, уосталом, одредбе које би за предмет имале оно што је уређено Законом о предузећима. Реч је, дакле, о питањима која нису уређена Законом о предузећима, тј. о питањима која, по схватању Савезног уставног суда, не спадају у надлежност Савезне Републике Југославије.

(Савезни уставни суд, решење I У број 85/95, од 20. септембра 1995)

Подзаконски акт који разгледање јавне књиге условљава одобрењем надлежног органа (судије) и постојањем интереса за разгледање - није повреда слобода и права човека и грађанина

Одредбом члана 9. Правилника о обрасцима и начину уписа у судски регистар ("Службени лист СФРЈ", бр. 22/89 и 40/91) прописано је да се за сваки субјект уписа у судски регистар води збирка исправа, одређена је садржина те збирке, и одређено да се делови збирке исправа који се односе на податке уписане у судски регистар могу разгледати само ако за то постоји оправдан интерес, и по одобрењу судије надлежног за вођење судског регистра.

Подносилац иницијативе сматра да оспорена одредба наведеног акта није у складу с начелом Устава СРЈ о јавности рада државних органа и организација, будући да разгледање збирке исправа о упису у судски регистар зависи од слободне оцене надлежног судије.

Разгледање јавних књига уопште, па и збирке исправа уписа у судски регистар право је свакога ко за то има оправдан интерес. Остваривање тога права уз одобрења водиоца јавне књиге, тј. надлежног судије, логично проилази из постојања, односно непостојања интереса онога ко захтева увид у јавну књигу. Јавна књига, управо зато што је - јавна, мора бити заштићена, као што морају бити заштићени и подаци које она садржи. А та заштита може се постићи надзором онога коме је поверено старање о вођењу и чувању јавне књиге. Зато одобрење судије за разгледање збирке исправа уписа у судски регистар није никаква повреда права грађанина на критику рада државних органа (члан 44. Устава СРЈ), већ нужан режим очувања својстава и вредности јавних књига као поузданог извора података за онога ко за утврђивање тих података покаже оправдан интерес.

(Савезни уставни суд, решење IV У број 102/95, од 20. септембра 1995)

Приредио Ђорђе Ђурковић